

**Válságintézkedések hatásértékelése
Összefoglaló kutatási jelentés**

**Kopint kutatási team
Kutatásvezető: Hárs Ágnes**

**Budapest
2013**

Tartalomjegyzék

1	A kutatás feladata	3
2	A kutatási részfeladatok	4
2.1	Háttér tanulmányok	4
2.1.1	Nemzetközi és hazai szakmapolitikai környezet.....	4
2.1.2	Gazdasági hatáselemzések - Módszertani háttér tanulmány	4
2.1.3	A munkahelymegőrző támogatások és a programok hazai intézményi környezete	4
2.2	Adatforrások	4
2.2.1	A kutatás forrása: adatbázis kialakítása egyedi pályázati adatok alapján	4
2.2.2	KSH TÁRSA adatok	6
2.2.3	Kistérségi TEIR adatbázis	6
2.3	A válságintézkedések hatásbecslése, modellszámítások	6
2.3.1	Hatásbecslés modellszámítások	6
2.4	A survey-vizsgálat	7
2.4.1	A támogatások hatása a támogatott dolgozókra - Munkaadói és munkavállalói survey vizsgálat	8
2.4.2	Esettanulmányok, vállalati tapasztalatok - Előtanulmányok a survey vizsgálathoz	9
3	A vizsgálatok eredményei és szakpolitikai tanulságai	9
	Publikáció.....	12
	Melléklet: részletes kutatási feladatok	13

1 A kutatás feladata

Az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány (OFA) pályázatot írt ki a pénzügyi válság hatásainak tompítására Magyarországon indított munkapiaci támogatási programok hatásvizsgálatára.¹ A kutatás ennek a feladatnak az elvégzésére vállalkozott. Azt a korántsem egyszerű, de nagyon fontos kérdést vizsgáltuk többféle megközelítést és módszert alkalmazva, hogy a hirtelen és váratlan gyorsasággal érkezett válság időszakában indított támogatási programok hogyan illeszkedtek a nemzetközi tapasztalatokhoz, az alkalmazott támogatási programok megfelelő választ adtak-e az adott helyzetben, és a támogatások sikeresnek bizonyultak-e?

A kutatás kezdetén világossá vált, hogy a válság időszakának munkapiaci célú támogatási programjait az eredeti pályázati kiírásban nevesített két hazai forrásból finanszírozott támogatási program mellett ki kell terjesztenünk a hasonló célt szolgáló és a támogatásokkal szorosan összefüggő, Uniós forrásból finanszírozott támogatási konstrukcióra is,² a három program alkotta a válság időszakában a munkahelymegőrző munkapiaci támogatások összességét. A kutatás során vizsgáltuk a gazdasági válság kezdetét és hazai megjelenését, lefolyását, intézményi környezetét. Külön tanulmányokban áttekintettük a válságkezelés nemzetközi tapasztalait és a hazai intézményi környezetet és a támogatás folyamatát, a válságkezelő intézkedések hatásvizsgálatának szakirodalmát azzal a céllal, hogy azonosíthassuk a kutatás során alkalmazott és alkalmazható módszereket. Az empirikus kutatás adatforrását szakértői interjúk és a támogatott vállalatoknál elkészített esettanulmányok egészítették ki.

A támogatási programok leíró statisztikai elemzését követően többféle statisztikai becslési módszerrel vizsgáltuk a munkahelymegőrző válságintézkedések hatását, sikerességét és hatékonyságát. Eltérő módszereket alkalmazva több modellbecslést végeztünk a támogatások hatásának értékelésére. A kutatáshoz rendelkezésünkre álltak a pályázatok egyedi adatai, ezek összegyűjtése és egységes adatbázisba rendezése szolgált az empirikus vizsgálatok alapjául.³

A vizsgálat másik elemzési forrását önálló kérdőíves adatgyűjtésen alapuló survey vizsgálat jelentette. A vizsgálat elsődleges célja annak vizsgálata volt, hogyan hatottak a támogatások a vállalatok kedvezményezett, megőrzött dolgozóinak egyéni helyzetére. Ehhez a vizsgálathoz a dolgozók és az őket alkalmazó munkahelyek együttes survey vizsgálata szolgált alapul. A vállalati és a munkavállalói survey eredményei alapján végezhattünk leíró elemzéseket, és a munkahelymegőrző támogatásoknak a dolgozók egyéni helyzetére azonosítható hatásaira modellszámításokat.

A rendelkezésünkre álló adatok és az alkalmazott módszerek sokfélesége alapján végül összegezhattük a munkahelymegőrző válságkezelés tapasztalatait és előre mutató

„A foglalkoztatottság megőrzésének támogatására a gazdasági visszaesés következtében átmenetileg nehéz helyzetbe jutott munkáltatóknál” című OFA-program és a „Munkahelyek megőrzéséért” című központi munkaerő-piaci program hatásvizsgálata” című kutatási feladatra.

² Ez a TÁMOP 2.3.3. „Munkahelymegőrző támogatás képzéssel kombinálva” konstrukció programjait jelentette.

³ A támogatást bonyolító szervezetektől kértük és kaptuk meg az általuk nyilvántartott formában és tartalommal a pályázatok egyéni adatait, az adatok tisztítása és rendezése után az egyedi pályázati adatokat a kutatáshoz adatbázisba rendeztük.

tanulságait. Az összegző tanulmányban az elvégzett vizsgálatok eredményeit és következtetéseit összegezzük, a részletes számításokat az egyes tanulmányok mutatjuk be.⁴

2 A kutatási részfeladatok

A kutatás eredményei több rész kutatás eredményeként adódtak össze, ezeket a melléklet szerint rész tanulmányokban foglaltuk össze. A kutatás háttér tanulmányai a munka megalapozását szolgálták, emellett két nagyobb elemzés készült, a hatásbecslés és a survey adatfelvétel. A hatásbecslés célja a válságintézkedések hatásának matematikai statisztikai becslés, a survey vizsgálat a pályázatot kiíró szervezet kérését követve a korábban nem vizsgált kérdést, a pályázatoknak a munkavállalók helyzetére gyakorolt hatását tekintette fő kérdésnek.

2.1 Háttér tanulmányok

A kutatási előkészítésére több rész tanulmányt készítettünk ezek a kutatás irányát és a probléma tisztázását, feltárását szolgálták. Valójában önálló kutatási feladatként is vizsgálható kérdéseket tekintettünk át röviden, háttér tanulmányokban. Az háttér kutatások a következő tanulmányokban fogalmazódtak meg.

2.1.1 Nemzetközi és hazai szakmapolitikai környezet

A hazai és a nemzetközi kontextus feltárása és a kutatás szakpolitikai értelmezése volt a tanulmányban összegzett előkészítő feladat

2.1.2 Gazdasági hatáselemzések - Módszertani háttér tanulmány

A tanulmány célja a hatásértékelés megfelelő módszertani eszközeinek azonosítása, a választott módszer meghatározása volt

2.1.3 A munkahelymegőrző támogatások és a programok hazai intézményi környezete

A hazai intézményi környezet feltárása a munkaügyi intézményrendszer, a pályázatok és a pályáztatás folyamatának, a szabályozás és a szabályozási környezetnek a tisztázó leírását jelentette.

A tanulmány elkészítéséhez felhasználtuk a szakmapolitikai interjúkat (a szakmapolitikai interjúk listáját a tanulmány melléklete tartalmazza

Az intézményrendszer megismerése az adatbázis forrását jelentő vállalati adatbázis kialakításához szükséges intézményi feltételeket is tisztázta

2.2 Adatforrások

2.2.1 A kutatás forrása: adatbázis kialakítása egyedi pályázati adatok alapján

A kutatás alapforrását, adatbázisát a pályázati egyedi adatokból nyertük. Az OFA, az ÁFSZ és az EMIR adatforrásaiból kaptuk a három vizsgált pályázat adatait. Különböző

⁴ A kutatás keretében készült tanulmányok listáját az melléklet tartalmazza.

eljárásrend alapján, többféle rendszerű, szerkezetű nyilvántartások eltérő forrásaiból alakítottuk ki a kutatás számára egységes, és az elemzés számára megfelelő adatbázist.

Az adatbázisunk kialakításakor egyik adatbázisban sem volt minden pályázat lezárva, de elegendően előrehaladott volt a pályázattal folyamata ahhoz, hogy ez a kutatási célú becsléseinkben nem okozott gondot. Az adatbázisokat a következő állapot szerint kaptuk meg és építettük az adatbázisunkba. (Az OFA 2011. decemberi 31-i állapot szerinti adatait 2012. február 28-án elektronikus formában megkaptuk, ezt tekintjük az OFA adatok kutatás számára átadott végleges forrásául. Az NFSZ (ÁFSZ) december 31-i fordulóponttal nem frissítette az adatait, ezt február közepén egyeztettük, így azok megegyeznek a 2011. november 21. állapot szerint átadottal, ezt tekintjük a kutatás számára átadott adatforrásnak. Az NFÜ 2012. júniusi EMIR állapot szerinti lekérése szolgált a közel egy éves várakozás után átadott adatok forrásául)⁵

A pályázatok nyilvántartásában a sikertelen pályázókra vonatkozó adatok pályázatonként eltérő részletességűek voltak, a sikeres pályázókra vonatkozó adatok tartalma a formai eltérések ellenére hasonló volt, ezért a pályázatokat igyekeztünk harmonizált formában összerendezni.

A kutatási célra összerendezett adatbázis szerkezete adószám (törzsszám) alapján rendezett adatbázis volt. A pályázatokban jelentős volt a halmozódás, az adatbázist úgy alakítottuk ki, hogy ezeket összevonva egy vállalat az adatbázisunkban egy esetenként szerepeljen, egy vállalat és a változók között megőriztük a pályázatonkénti jellemzőket is (esetenként a pályázatok nehezen értelmezhető változóneveivel. Ez a struktúra adott lehetőséget az összehasonlító elemzésre és a hatásértékelő becslések elvégzésére.

Az adatbázisok összesítése, a halmozódások elsimítása és az adattartalmak homogenizálása esetenként – a szűrő változók definiálása miatt – kisebb számszerű eltérést jelez a vizsgált adatbázisaink egyedi adataihoz képest, az elemzés nagyságrendjében, az értékelésben ez nem okoz eltérést.

Az eltérések oka mindenképp az, hogy jelentős volt a pályázatokban a halmozódás, egy vagy több pályázatban többször is pályázhattak – és pályáztak is – a vállalatok.⁶ A halmozódás egy része a programokon, bonyolítókon belüli többszöri sikertelen vagy sikeres pályázást jelentett, esetleg korábbi sikertelen pályázást követett sikeres, esetenként ugyanabban a pályázatban, későbbi időpontban, illetve ugyanannak a pályázati bonyolító szervezetnek későbbi újabb programjában többször is felbukkantak vállalatok. Emellett az ÁFSZ és az EMIR rendszerében egy pályázat egyes elemei külön sorokként jelennek meg, ezeket is egységesíteni kellett. Az egy pályázatot szervezőnél többszörösen felbukkanó pályázatokat ezért virtuálisan egy pályázatként kezeltük. Ilyen halmozódás minden pályázat esetében megfigyelhető volt.

⁵ Az adatok átadása mellett nyújtott együttműködő segítségért, a nehézségek és a nehezen átlátható rendszerek értelmezésének türelmes átadásáért ezúton is köszönet illeti az illetékeseket.

⁶ A pályázatok halmozódásának alább bemutatandó részletei alapján az adatbázisok egységesítése és a pályázások vizsgálata során a pályázatok összevonására volt szükség, ezek azonban szigorúan az eredeti pályázati adatok alapján történtek. A bemutatott adatok azonban egyes összevetésekben nem egyeznek – és nem is egyezhetnek – ezért az egyes pályázatok alapján számított statisztikákkal.

A pályázók közül többen több pályázati programban is megpróbálkoztak, 660 pályázó vállalatot azonosíthattunk, amelyek többféle programban is megpróbálkoztak támogatást elnyerni. A külön pályázatokban megjelenő vállalatokat egy esetként összesítettük, változóként megőrizve a pályázati információkat.

A nem sikeres pályázatok nyilvántartása az egyes bonyolítók esetében eltérő részletezettségű volt, ezért az összehasonlító elemzés számára nem volt megfelelően kezelhető, ráadásul itt is számos halmozódás adódott. Ezért a nem sikeres pályázatok közül az elsőt, ha volt, akkor az utolsót „min” illetve „max” néven külön blokkokba válogatva rendeztük, pályázatonként.

Az eredmény egy törzsszám alapján rendezhető, más adatforrásokkal összekapcsolható, egy vállalat (egy törzsszámon szereplő cég) az adatbázisban egy esetként szerepel, a változók tartalmazzák a „pályázattörténetet” Az adatokat SPSS adatfile-ba rendeztük.

2.2.2 KSH TÁRSA adatok

Az adatbázis segítségével lehetőségünk volt a pályázatok leíró statisztikájának és a támogatások mutatóinak elemzésére. A hatásértékeléshez a törzsszám alapján összekapcsolt módon használhattuk a pályázati adatbázisunkat és a KSH TÁRSA adatbázist. Ez adott lehetőséget a vállalatdemográfiai és vállalkozási mutatókkal végzett becslésekre. A KSH adatokat és az adatbázisok összekapcsolását a KSH-tól számla ellenében kaptuk, az adatokat anonimizált módon használhattuk oly módon, hogy a pályázati és a TÁRSA adatok összekapcsolt adatbázisán a számolásokat anonimizált formában használható adatbázison a KSH erre rendszeresített kutatószobájában végezhetjük. A számítások output eredményeit kaptuk meg a hosszú számítási időszak végén.

2.2.3 Kistérségi TEIR adatbázis

Az adatok szabadon elérhető módon a hatásbecslésre rendelkezésre álltak

2.3 *A válságintézkedések hatásbecslése, modellszámítások*

A kutatás meghatározó feladat volt a hatásbecslés és a modellszámítások elvégzése. Ehhez kialakítottuk a pályázati adatbázist, a kutatás egyik alapforrását. A hatásbecslés módszerét és eredményeit egy tanulmányban, becslésenként külön fejezetben összegeztük

2.3.1 Hatásbecslés modellszámítások

Alkalmazott becslések: A kutatás során alapvetően két megközelítést alkalmaztunk, a környezeti tényezők hatásának kiküszöbölésén alapuló egyszerű regressziós modellt – amely a módszertani tanulmányban hivatkozott különbségek különbsége modellnek feleltethető meg –, illetve a párosítás elvén alapuló modellt. Ahogy a módszertani tanulmányban leírtuk, a vizsgálat alanyai lehetnek az egyes személyek, az egyes cégek, illetve különféle aggregátumok. Mi a regressziós modell esetén a vizsgálatot két szinten végeztük el: az egyedi vállalatok szintjén és kistérségi szinten, míg a párosításos vizsgálatot a vállalatok szintjén végeztük.

Az adatok forrása az előzőekben bemutatott adatbázis és a KSH TÁRSA illetve a TEIR adatbázis.

A modellek alkalmazásának célja az volt, hogy hatásként azt a különbséget mutassuk ki, amely a támogatott cégek támogatás nélküli (számított) és támogatás esetén mért létszámcsökkenése között becsülhető.

Elemzésünk vizsgált sokasága elméletileg a pályázatokon nyertes cégek. Ténylegesen azonban a fent leírt modellek és adatbázisok egyike esetén sem volt lehetséges a pályázatok hatását ezen a sokaságon vizsgálni. A vállalati szintű elemzések esetén a felhasznált KSH adatbázis nem volt teljes, illetve nem tudtuk követni azokat a cégeket, amelyek úgy alakultak át (például beolvadtak, szétváltak, stb.), hogy az adószámuk megváltozott. Ennek következtében a vállalati szintű modellek közvetlen eredményei a cégek egy szűkebb csoportjára vonatkoznak, amelyet becsléssel igyekszünk kiterjeszteni a teljes elméleti sokaságra. A kistérségi szintű modell ugyan az elméleti sokaság minden tagjára vonatkoztatható, azonban ez a mérés nem közvetlen (egyrészt nem az érintett és nem érintett cégekre vonatkozik, másrészt adathiány miatt nem a foglalkoztatottak számának, hanem a munkanélküliek számának változására épül). Ebből adódóan a modell eredményei ugyan a teljes sokaságra vonatkoznak, de torzítások léphetnek fel (fennáll az esélye az úgynevezett ökológiai tévkövetkeztetésnek). Összességében tehát modelljeink vagy nem képesek a teljes elméleti sokaságot mérni (bár a lefedettség magas), vagy amennyiben a teljes sokaságot mérik, akkor nem közvetlenül, ezért indokolt a több modell alkalmazása bízva abban, hogy a különböző modellek feltételezhető irányú torzításai alapján érvényesebb és megbízhatóbb becslés adható, illetve az eltérő módszertanú becslések eredménye egymást alátámasztja.

A pályázati hatékonyságot három eltérő megközelítéssel mértük. Minden mérés esetén szembesültünk különféle bizonytalansági tényezőkkel, azonban az egyes modellek eredményei egymást jórészt megerősítik. A modellek sajátosságait a tanulmány foglalja össze, végkövetkeztetéseinkben a legfontosabb eredményekre kitérünk.

A kutatás során hasonló módszertannal de más adatforráson végzett számításokat a kutatási adatbázis felhasználásával Köllő János (MTA KTI) és Reizer Balázs (CEU) az MTA KTI rendelkezésére álló kapcsolt NMH-NAV adatállományok felhasználásával. Az eltérő adatok alapján nagyon hasonló eredményt kaptunk, ez megerősítette az eredmények értelmezését és értékelését. Az adathasználat és a becslés kollegiális együttműködésen alapult, annak pénzügyi vonzata nem volt. Az eredményeket a „Hatásbecslés modellszámítások” tanulmány 6. melléklete tartalmazza.

2.4 A survey-vizsgálat

A munkavállalók, és az őket foglalkoztató vállalatok pályázati adatok alapján meghatározott mintáján részletesen, kérdőíves kikérdezéssel vizsgáltuk a támogatások hatását a dolgozók helyzetére, a lehetséges és mérhető hatásokat azonosítottuk és mértük.

2.4.1 A támogatások hatása a támogatott dolgozókra - Munkaadói és munkavállalói survey vizsgálat

Arra kerestünk választ, hogy az érintett dolgozók számára a válság időszakában a munkahelyeket megőrző támogatások, a munkahelyek megőrzése a programoktól elvárt hatásokhoz képest ténylegesen milyen eredménnyel, következménnyel járt. Vizsgálatunk szempontjából módszertanilag fontos volt, hogy a támogatások hatása az egyes dolgozókra nem csak értelmezhetetlen a vállalatok gazdasági döntéseinek vizsgálata nélkül, de nem is lehet a kedvezményezetteket más módon azonosítani és elérni. Az eredeti feladatot ezért kibővítettük és a survey vizsgálat során két kérdőívet készítettünk, vállalati vezetők és kedvezményezett munkavállalók megkérdezéséhez. A munkahelymegőrző támogatások sajátossága, hogy a pályázók és a közvetlen kedvezményezettek is a vállalatok, a pályázatok hatása a munkavállalók helyzetére a vállalattól függetlenül nem vizsgálható.

A vállalatokat szigorú kiválasztási tervet követve kerestük fel, a megkérdezett dolgozók kiválasztása a vállalat vezetőinek a döntése volt, nem állt rendelkezésre olyan lista, amiből a vállalati helyismerettel rendelkező vezetőknél jobban tudtuk volna kiválasztani az érintetteket, ezért a vállalatok érintett vezetőit, akik a vállalati interjú során is együttműködőek voltak, arra kértük, igyekezzenek a támogatás kedvezményezettjeit minél pontosabban azonosítani, ehhez azonban szigorú kiválasztási szempontot nem kaptak. A kérdezőket arra kértük, igyekezzenek a támogatottakat – akár többszöri felkeresés árán is – minél jobb és strukturáltabb kiválasztást biztosítva elérni. A kiválasztásból származó lehetséges torzítást szem előtt tartva azt gondoljuk, hogy a vállalati vezetők a leginkább támogatott dolgozóikra gondolhatnak, amikor kijelölik a kedvezményezettjeiket, ezt kell az értékeléskor figyelembe vennünk. A kiválasztott vállalatoknál a pályázatokat ismerő vezetőt és megadott számú munkavállalót, előzetes egyeztetést követően face-to face interjú formában kérdeztünk, részletes kitöltendő kérdőív alapján. Külön interjú keretében kérdőív segítségével kérdeztük a vállalat megfelelő vezetőjét és egyéni kérdőív készült az egyes munkavállalókkal. Azok közül a dolgozók közül választották ki a vezetőket a survey során megkérdezett munkavállalóikat, akik a pályázat kritériumainak megfelelően „a munkanélküliség által veszélyeztetettek voltak”. Azokat, akik a fenntartási idő után annak ellenére munkanélkülivé váltak, hogy támogatást kaptak, természetesen nem tudtuk vizsgálni, a vizsgálat a támogatással megőrzötteket tudta elérni. A dolgozói kontrollcsoport a felkeresett nem nyertes (illetve nem is pályázott) vállalatok dolgozóiból úgy állt össze, hogy azokkal a dolgozókkal készítettünk interjút, akik potenciálisan a támogatottak lettek volna, akiket a pályázat során a vállalatok veszélyeztetettnek tekintettek. A pótlólagos nem pályázott kontroll minta esetén azt kértük a kérdezőktől, hogy a vállalat vezetőivel együtt a pályázókkal hasonló dolgozói mintát válasszanak a vállalatoknál.

A felkeresett vállalatoknál két kérdőíves felvétel készült: a vállalatok vezetőivel a vállalatról és a vezetés attitűdjéről, valamint a kiválasztott támogatott dolgozókkal egyéni életpályájukról, két különböző kérdőív alapján. (A kérdés alvállalkozó

bevonásával, az alvállalkozóval folyamatosan egyeztetve történt, összesen 205 vállalatot kerestünk fel, ahol a vállalatok vezetőit és összesen 1177 érintett munkavállalót kérdeztünk meg) A kérdezés eredményeit két SPSS adatfile-ba kódolt formában adta át az alvállalkozó, a két adatfile-t az eredeti pályázati adatok arányaihoz illesztve megfelelően súlyoztuk, azokat önmagukban, illetve összekapcsolva a munkahelymegőrző támogatások kedvezményezett munkavállalóit a munkaadók jellemzőivel együtt vizsgálhattuk.

Az adatbázisok alapján vizsgálhattuk a vállalatok attitűdjét és becsléseket végeztünk a támogatások hatásáról a támogatott dolgozók egyéni helyzetére. Az elemzés eredményeit tanulmányban összegeztük, végkövetkeztetéseinkben a legfontosabb eredményekre kitérünk.

A kutatás során a survey előkészítéséhez esettanulmányokat készíthettünk, az esetek tapasztalatait külön háttér tanulmányban összegezzük.

2.4.2 Esettanulmányok, vállalati tapasztalatok - Előtanulmányok a survey vizsgálathoz

3 A vizsgálatok eredményei és szakpolitikai tanulságai

A támogatások értékelését sok irányból végeztük el. A gazdasági és intézményi környezet a támogatások lehetőségeit és szervezeti kereteit behatárolta. A források szűkössége, az Unió pénze lassú belépése és az utóbbiak támogatási konstrukciójának rugalmatlan kialakítása miatt mérsékelt terjedése, a támogatások gyors indítása miatt az előkészítés hiánya a későbbi folyamatokban részben visszatükröződött. Frey (2009) már a támogatások korai időszakában regisztrálta a támogatások anomáliáit, a munkapiaci válságkezelés nehézségeinek intézményi korlátait

Hatásértékelésünk eredményeit részletesen összefoglaltuk az előzőekben, ezt nem ismételjük itt meg. Összefoglalva összességében a hatásbecslés alapján az a kép alakult ki a vizsgált pályázati konstrukciókról, hogy azok relatíve jelentős hatással bírtak a munkaerőpiacra, ugyanakkor célzottságuk bizonyos területeken valószínűleg nem volt megfelelő. A tényleges megőrzött munkaerőre vonatkozó becsléseket a pályázat néhány adatával összehasonlítva a pályázat hatékonyságára adhattunk számszerű eredményeket, és ennek alapján óvatos szakpolitikai javaslatokat is megfogalmazhatunk.

- Kimutatható módon egyes régiók és egyes ágazatok más tényezőktől függetlenül felülreprezentáltak voltak, ez a pályázati szelekcióval és döntéshozatallal magyarázható elem hozzájárulhatott ahhoz, hogy a pályázat a támogatott cégek esetén a támogatás hiányában becsült elbocsátandó létszám mintegy 70%-át őrizte meg, mintegy 12-18 ezer főt.
- A cégek által jelzettnél a ténylegesen elbocsátással fenyegetett álláshelyek száma valójában alacsonyabb volt, a párosításos modell eredményei alapján a támogatási igénnyel érintett álláshelyek 37,2% volt valóban veszélyben. A szűrés, vagy a támogatás meghatározásának a bizonytalan kritériuma ebben a becslésben visszaigazolódik.

- A ténylegesen megőrzött létszám és a támogatással érintett létszám aránya azt mutatta, hogy a pályázatok benyújtói a támogatási szerződésben rögzített támogatással érintett létszámhoz képest valójában mekkora létszámot őriztek meg. Az érték becsléstől függően 17,9-26,5% körül mozog. Az arány a támogatások túlzó elvárását igazolja, a ténylegesen támogatott létszám meghatározásának és azonosításának bizonytalanságát.
- A támogatás kritériuma volt a teljes létszám megőrzése. A ténylegesen megőrzött létszám aránya a támogatás hiányában elbocsátandó létszámhoz képest azt mutatta, hogy a támogatott cégek – az alkalmazott becsléstől függően – az elbocsátandó létszám 48,2-71,4%-át őrizték meg. Tehát még a támogatandó cégeknél sem sikerült megőrizni minden munkahelyet, a vizsgált időszakban itt is történtek elbocsátások.
- A támogatások alacsony hatékonysága alapján az interpretáció egyrészt a támogatási források elégtelensége lehet, több támogatással nyilván jobb hatékonysággal teljesülhettek volna a támogatási eredmények. A támogatott dolgozók megőrzésének a finanszírozásához – figyelembe véve, hogy a támogatandó dolgozók egy része valójában nem szorult támogatásra. – a ténylegesen támogatásra szoruló dolgozók megőrzéséhez a források másfél-kétszerese lett volna elegendő.
- A nem elegendő források megállapítása természetesen azt a lehetőséget is felveti, hogy gazdaságosabb és jobban célozható támogatásokat lett volna célszerű indítani. (Ilyen lehetőség például a „Kurzarbeit” folyamatosan napirenden lévő de be nem vezetett lehetősége.)
- A források elégtelenségét vizsgálva az eredményeket szembesíteni kell azzal, hogy valójában mennyibe került egy álláshely megőrzése. Az összeg – becsléstől függően – 1,7-2,5 M Ft-ba került, ez nagyon durva becsléssel a jelenlegi munkanélküliségi segélyezés időszakának a többszörösére elegendő időszakra folyósított támogatást jelent.
- Összességében tehát a támogatott cégek esetén további források bevonásával lehetőség lett volna további álláshelyek megmentésére – természetesen kérdéses, hogy ez gazdaságilag vagy foglalkoztatáspolitikai szempontból racionális lett volna-e.
- A pályázatok szűrésénél, a döntéshozatalnál bizonyos esetekben döntéshozatalnak tulajdonítható torzításokat láthattunk. Az értékelés során azokat a gazdasági indikátorokat használtuk, amelyeket a TÁMOP 2.3.3 pályázati értékelő lap szakértői előkészítés után, a Bankárképző által előkészített módon alkalmazott. Ezzel a támogatásokat sikeresen lehetett értékelni, ezek alkalmazása későbbi pályázások során javasolhatóak.

A hatásértékelés eredményeit kiegészítik a támogatások hatásának a dolgozók egyéni helyzetét vizsgáló vállalatgazdasági tanulságok.

- A pályázatok nyertes vállalatainak a vezetői a munkavállalók szempontjából értékelték különösen előnyösnek a támogatást, és jelentős arányban nagyon előnyösnek találták, miközben a vállalatok túlélése szempontjából is közel hasonlóan előnyös volt megítélésük szerint a támogatás. Ugyanakkor a támogatásokban érintett vállalatok vezetői maguk is úgy értékelték a támogatásokat, hogy azok a saját vállalat és leginkább a saját dolgozóik számára jelentettek fontos segítséget, miközben a munkanélküliség általános helyzetét és a

válság megoldását nem javította megfelelően, és nem is érte el nagyon jól a célzott vállalatokat. A vállalatok értékelése azt a hipotézisünket erősíti, hogy a vállalatok saját dolgozóik számára kedvező lehetőséget tudtak teremteni annak ellenére, hogy mindez az ő értékelésük szerint sem esett egybe a munkanélküliség visszafogásának a pályázatoktól várt céljával.

- A munkavállalókat érintő hatásokat vizsgálva azt láthattuk, hogy a munkahelyek megőrzésének, a megőrzött dolgozók megtartásának jelentős költségei vannak, és ezeknek a költségeknek legalábbis egy részét a dolgozók fizetik meg. A támogatott dolgozók jövedelmeinek rövid és hosszabb távú alakulását vizsgáltuk a kutatás során, és azt találtuk, hogy a munkahely megőrzése mellett az érintett dolgozók jövedelme határozottan csökkent. A munkahelymegőrzés biztonsága a jövedelem csökkenésével, a jólét részleges megőrzésével járt számukra. A válság időszakában a jövedelemcsökkenés esélye a támogatott dolgozók esetében háromszoros volt, hosszabb távon ez még jelentősebb, négy és félszeresre nőtt annak esélye, hogy csökken a jövedelme annak, akinek a munkahelyét a támogatás révén sikerült megőrizni. Az eredmény azt jelzi, hogy a támogatások hatása nem rövidtávú, a dolgozók jövedelmére a támogatások tartósan csökkentőleg hatnak.
- Pályázatonként vizsgálva a támogatások hatását az érintettek jövedelmére a hatás árnyaltabb eredményt mutat. Úgy tűnik, hogy a vállalatok a sikertelen pályázás után a dolgozóikat a jövedelmek csökkentését eredményező intézkedésekkel tudták megmenteni, és nagyobb volt a jövedelemcsökkenés esélye, mint a támogatott dolgozóknál. Az egymáshoz hasonló OFA illetve ÁFSZ támogatások nyerteseinek a jövedelmét két és félszeres eséllyel csökkentette a támogatás a válság idején rövidtávon, a hosszabb távú hatás nagyobb, négy és félszeres volt. A TÁMOP támogatottjait lényegesen kedvezőtlenebbül érintette a támogatás, amit a konstrukció természete, a csökkentett munkaidős támogatás magyarázhat, de kedvezőtlenebb hosszabb távú hatás kimutatható a TÁMOP támogatottak esetében.
- Az eredményeket összegezve hangsúlyoznunk kell, hogy azokat a dolgozókat vizsgáltuk, akiket sikeresen megőriztek a vállalatok, akik nem lettek munkanélküliek, a helyzetük ebben az értelemben kedvezőbb volt. A megőrzött dolgozók helyzete azonban kedvezőtlenebb azoknál, akik nem kaptak támogatást, és azoknál is, akik munkahelye nem is kért támogatást. Az eredmények a támogatások hatásában hasonló irányba mutatnak, mint a német 'Kurzarbeit' hatását vizsgálva kutatások találtak a program két fő célkitűzésének, az egyén munkahelyének megtartását és bérszintjének stabilizálását vizsgálva. Speckesser (2010) azt találta, hogy a foglalkoztatási hatás a támogatás ideje alatt érezhető, azt követően a hatás nem mutatható ki, de a részt vevő munkavállalók átlagos bére folyamatosan alacsonyabb a kimaradókénál, és ezt a vállalatok alkalmazkodásának elmaradásával magyarázza szerző.
- Korábban nem készült vizsgálat a hazai munkahelymegőrző támogatások dolgozókat érintő hatásáról. Vizsgálatunk eredményei egybeesnek a hasonló támogatások várható kedvezőtlen hatását leíró tapasztalatokkal, a tartósan csökkenő jövedelmekkel. A munkahelymegőrzés tartós foglalkoztatási hatását a vizsgálatunk kevésbé megbízhatóan tudta mérni, az esettanulmányok azonban, amelyeket a vállalati minta néhány vállalatánál

készítettünk, arra utaltak, hogy a támogatási és fenntartási időszak után a vállalatok elbocsájtásra is kényszerültek. A survey adatain végzett becsléseink eredményei az egyes pályázatok között jelentős eltéréseket igazoltak. A Munkaerő-piaci alap támogatásának a hatásaihoz képest az Uniós forrásból finanszírozott TÁMOP 2.3.3. támogatások ellentmondásosabb és lényegesen kedvezőtlenebb hatást mutat a dolgozók helyzeté, jövedelemalakulását és jövedelem-kilátásait vizsgálva. A támogatás fontos kötelező képzési eleméről pedig igazolódott, hogy az nem kötelező elemként hasznosulhatna.

A válság intézményi környezetében, amikor a döntést nem előz(het)te meg gondos kalkuláció, sem olyan korábbi eszköz, sem pénzügyi forrás nem állt rendelkezésre, ami a döntéshozók munkáját támogathatta és a válság kezelésének hatását tompító intézkedéseket preferálta és segíthette volna, részben mégis egyetérthetünk a szakpolitika akkori meghatározó szereplőjének értékelésével: „az, hogy nyugalmat teremtettünk, és ennek nagy volt a lélektani hatása, azt nagyon fontosnak tartom”. A hatásértékelés eredményei arra is rávilágítanak, hogy a szakpolitikának fel kell(ene) készülnie olyan eszközök lehetséges alkalmazására, ami képes hasonló helyzetben a munkapiac sürgető kihívásaira válaszolni. A szakpolitika szereplői számára a tanulság világosan megfogalmazódott „több szervezettel, és képzetesebb, profibb módon kellene [és megfelelő] konstrukciót mindenképpen be kellene vezetni a következő időszakokra. Hasznos lenne, ha lehetne.” A hatásértékelés eredményeinek tanulságai ehhez járulhatnak hozzá.

A kutatás keretében elkészült adatforrások dokumentálása

Hatásbecslés

output file: a hatásvizsgálathoz a KSH TÁRSA adatbázisokkal összekapcsolt pályázati adatbázison végzett számítások eredményei

A survey vizsgálat kérdőívei

vállalati survey minta SPSS adatfile

munkavállalói survey minta SPSS adatfile

Publikáció

A kutatás eredményiből készült publikáció megjelenés alatt a Külgazdaság c. szakfolyóiratban. Elérhető az alábbi linken

http://www.kopintalapitvany.hu/kulgzdasag/hars_simon_1-b5.pdf

Melléklet: részletes kutatási feladatok

1. feladat Simon Dávid-Tóth Gábor Gazdasági hatáselemzések Módszertani háttér tanulmány Tóth Gábor Nemzetközi és hazai szakmapolitikai környezet	A.) Gazdasági hatások, elemzés Nemzetközi kontextus A program megalapozásának első feladataként elindítottuk a módszertani előkészítő tanulmányt: modell leírások a kutatás módszertani megalapozásához. Tanulmány Nemzetközi összehasonlítások, hazai szakmapolitikai környezettel összevetés a program nemzetközi kontextusához, megalapozásához szükséges háttér ad + a hazai környezet és nemzetközi összevetés rész a nemzetközi kontextust leíró nemzetközi összehasonlítások tanulmány része Tanulmány
2. feladat - 4. feladat Hárs Ágnes A munkahelymegőrző támogatások és a programok hazai intézményi környezete	B.) Hazai környezet jogszabályi, intézményi leírása Hazai környezet a hazai környezet leírása , a hazai környezet és jogszabályi, intézményi leírás a hazai környezet elemzés, retrospektív szakmapolitikai szakértői interjúk (10 db) Tanulmány
3. feladat Simon Dávid Hatásbecslés modellszámítások eredmények egy tanulmányban, fejezetenként, kiegészítő bértarifa becslés a tanulmány6. sz. melléklete	A.) Adatbázis kialakítás, elemzés Adatbázis elemzés, modellépítés, A) <i>Mikroszintű modellvizsgálatok, elemzések -</i> Hatásbecslés I. <i>Modellvizsgálat TÁRSA adatok illesztésével</i> - lineáris regresszió számítás - propensity score matching II. <i>Kiegészítő modellvizsg. bértarifa</i> - propensity score matching B) <i>Makroszintű modellvizsgálatok</i> - kistérségi hatásbecslés <i>T-star adatok</i> Tanulmány
5. feladat Nagy Katalin Esettanulmányok, vállalati tapasztalatok - Előtanulmányok a survey-vizsgálathoz Hárs Ágnes – Simon Dávid A támogatások hatása a támogatott dolgozókra - Munkaadói és munkavállalói survey vizsgálat (	Esettanulmányok Survey adatfelvétel elemzés Tanulmány Survey vizsgálat elemzés Vállalati és munkavállalói attitűdök vizsgálata Tanulmány
6. feladat Hárs Ágnes Hárs Ágnes Válságintézkedések hatásértékelése Szintetizáló záró tanulmány Kutatási összefoglaló Válságintézkedések hatásértékelése	Szintetizáló tanulmány és javaslatok Szintézis és javaslatok Tanulmány Összefoglaló kutatási jelentés 10-15 o.